

Honvédelem – közigazgatás – szociálpolitika

ELŐADTA VITÉZ DÁLNOKFALVI BARTHA KÁROLY

Mielőtt előadásomat megkezdeném, köszönetet mondok a belügyminiszter úrnak nagyméltóságának azért, mert alkalmat adott nekem arra, hogy a IV. Közigazgatási Továbbképző Tanfolyam ünnepélyes megnyitásán a honvédelemnek a közigazgatással való szoros összefonódásáról beszélhessek.

Annál is inkább hálás vagyok ezért a belügyminiszter úrnak, mert csak a közigazgatással való legszorosabb együttműködéssel fogjuk elérni azt, hogy azok a szociális elgondolások, melyek az új honvédelmi törvényben kifejezésre jutnak, a polgári közigazgatás végrehajtó szervei által a legteljesebben kimunkáltassanak és a törvényszabta keretek között a polgári lakosság iránt való lelkes és bizalmat keltő odaadó munkával megvalósíttassanak.

A nemzetközi feszültség nyomása alatt az egész világ lázas sietséggel alakítja át korszerűvé honvédelmi berendezéseit.

Az egyoldalú hatalmi célokot szolgáló megkötöttség végre megszűnt. Nálunk is sor kerülhetett a honvédelmi törvény megalkotására.

A korszerű törvény az ország összes anyagi és erkölcsi erőforrásait egyesíti a honvédelem szolgálatában. Ez a hatalmas munka, – amely ma lelkiismeretes békebeli előkészítés nélkül megvalósíthatatlan – a Legfelső Honvédelmi Tanács irányítása mellett, a közigazgatásra vár. Elsőrendű szerepe jut ezen a téren a mindenre kiterjedő, helyes szociálpolitikának, vagyis a népesség széles rétegeiről való gondoskodásnak, mert e nélkül a honvédelem szempontjából nélkülözhetetlen egészséges, nemzeti közszellem kialakulására nem számíthatunk.

A honvédelemnek a közigazgatással és szociális politikával való szoros kapcsolatát előadásomban csupán nagy vonalakban kívánom vázolni, hiszen ez az anyag oly nagy, olyan érdekes és közérdekű problémákat vet fel, hogy egy kis részéről is hosszú órákig lehetne előadásokat tartani.

Minden modern honvédelmi törvény a következő alapelveken épül fel:

1. az ifjúság katonai előképzése;
2. a katonai kiképzés és továbbképzés;
3. a hadsereg átütő erejét biztosító anyagi feltételek megteremtése és
4. a mögöttes országrészek háború esetére való megszervezése. Ide tartozik nagy részben a légvédelem megszervezése is.

A polgári közigazgatás feladata, hogy szociális intézkedésekkel erős és ellenálló emberanyagot neveljen; az ifjúság nevelése pedig a katonai szolgálatra készíti elő.

Ennek az előképzésnek az eredménye a tényleges katonai szolgálati idő megállapításánál már költségkihatásaiban is jelentkezik, mert lehetővé teszi a rövidebb szolgálati időt.

A törvény kereteiben kialakuló m. kir. honvédség hatalmas nevelőintézmény, a nemzetszervezés nagy iskolája, mely a gyermekkortól az öregkorig állandóan tanít, fegyelmez és rendhez szoktat.

A testgyakorlási kötelezettség beállításától kezdve – amint azt a későbbiekben látni fogjuk – a közigazgatási hatóság az egyént katonai kötelezettségének egész ideje alatt figyelemmel kíséri.

A testneveléssel kapcsolatos különböző nyilvántartások pontos vezetése, az időközi változásoknak gyors és ugyancsak pontos helyesbitése, egyrészt nagy munkával járó feladatokat ró a közigazgatásra, másrészt azonban – minthogy alapját képezi a végrehajtásban szükségképpen jelentkező folyamatosságnak – a jól végzett munka, a későbbi idők folyamán munkamegtakarítást és könnyebbséget jelent.

A közigazgatási hatóságoknak, különösen az alsófokú közigazgatásnál, ahol a népességgel való érintkezés a legközvetlenebb, igen nagy szerepe van a testgyakorlási kötelezettség alá eső ifjúság egyesületekbe való tömörítésénél és a polgári lövészegecsületek megalakításánál. Igen nagy részben az ő lelkesen – vagy csak kötelességszerűen – teljesített népszerűsítési és szervezési munkájuktól függ, hogy az egyesületek minél kedvezőbb erkölcsi és anyagi körülmények között létrejöjjenek, és hogy a létrejött egyesületekben a magyar nemzeti szellem és a katonai erények jellemnevelő munkája milyen eredményt mutat fel.

Elsőrendű fontosságú követelmény, hogy az alsófokú közigazgatás ellenőrzése és irányítása mellett, az életrahívott egyesületek olyan nevelő munkát végezzenek, amely a minden szép, jó és nemes iránt fogékony lelkekben a nemzeti összetartozás érzését, hazaszeretetet és hazafias áldozatkészséget a lehető legnagyobb mértékben kifejlessze.

A katonai hatóságok munkájának megkönnyítése céljából nagy jelentőséggel bír a népmozgalommal kapcsolatos tennivalók lelkiismeretes ellátása, a népmozgalmi nyilvántartások vezetése is.

Nem akarok részletesen rámutatni azokra a helyrehozhatatlan károokra, amelyeket a hiányosan vezetett, vagy az időközi változásokat nem tartalmazó népmozgalmi nyilvántartások okozhatnak. Elég, ha annyit mondom, hogy az ilyen hiányosságok illuzórikussá tehetik a katonai hatóságoknak gondos lelkiismeretességgel végzett munkálatait. A be- és kijelentési kötelezettség gyakorlati értékkel, az állami rendészet szempontjából is csak akkor bír, ha azt minden erre hivatott hatóság egyöntetűen a legszigorúbban végrehajtja és ellenőrzi, és ha a szabályok ellen vétők rövidesen a törvény szigorát is érzik.

A jó közigazgatási tisztviselőnek belátással, türelemmel, szeretettel és megértéssel kell fogadnia a hozzája forduló járatlan és részben tudatlan embereket. Mennyi munkát ad az alsófokú közigazgatási hatóságnak (jegyzőnek) a tényleges katonai szolgálatra bevonuló újoncok tömege! Különböző bizonyítványok és igazolási okmányok kiállítására van szüksége a bevonulóknak, de méginkább azoknak, akik családi, tanulmányi, gazdasági, vagy egyéb különleges viszonyaik folytán kedvezmények odaitélésére óhajtják a közigazgatási hatóság útmutatását és tanácsát igénybevenni. Békés időben is nagy tapintat és szeretetteljes gondoskodás szükséges ahhoz, hogy a bevonultak családtagjait megnyugtassák, és – ha mással nem, legalább tanáccsal – segítségére legyenek az első időkben esetleg nehézségekkel küzdő családtagoknak. Különösen nagy fontossággal bír ez a jelenben, amikor az önként jelentkezés rendszere helyett a törvénnyel szabályozott általános védkötelezettség lépett életbe.

A legfelsőbb központi igazgatási hatóságok érzik leginkább hátrányát annak, ha a megfelelő helyi ismerettel rendelkező alsófokú közigazgatás nem a kellő körültekintéssel, gyorsasággal és alaposasággal intézi az ügyeket. Ezen elvnek helyes gyakorlati alkalmazása a minisztériumok ügyforgalmának lényeges csökkenését eredményezheti.

Nem közömbös mozgósítás esetén a nép lelkiületének, mentalitásának irányítása sem. Ide-oda kapkodó, fejvesztett emberek bőven akadnak ilyenkor, és ha az arra hivatott közigazgatási tisztviselőnek nincs helyén a szíve és esze, a már előzőleg pontosan kidolgozott tervek előírászerű és időre megszabott végrehajtása könnyen lehetetlenné válhatik.

A jó közigazgatási tisztviselőnek gyorsan meg kell találni a lehetőséget a gazdasági és közéletnek helyi vonatkozásban normális mederbe való visszavezetésére. Jó előre fel kell készülnie azokra a feladatokra, amelyek az igénybevett emberek, állatok, járművek stb. pótlása, illetőleg a termelés zavartalanságának biztosítása tekintetében reá hárulnak.

A mögöttes országrész nyersanyag szolgáltatásának és élelmezésének megszerzése, illetőleg az erre vonatkozólag kiadott törvényes rendelkezések végrehajtása, valamint a végrehajtás ellenőrzése is, súlyos feladatot ró a legnehezebb időkben a közigazgatásra.

A hadműveleti célokra szükségelt nyersanyagok összegyűjtése, igénybevétele és az élelmezés, valamint az egyéb elsőrendű életszükségleti cikkek biztosítása és a lakosság között a lehetőség szerinti arányos elosztása, olyan feladat, amelyet jól csak a hivatása magaslátán álló közigazgatás oldhat meg.

Az alsófokú közigazgatás végzi a honvédséghez történő behívások és igénybevételek, valamint a személyi természetű kérelmek elintézésére vonatkozó rendelkezések kézbesítését is. Ez a látszólag jelentéktelen közigazgatási ténykedés voltaképpen rendkívül fontos és lelkiismeretes gyors munkát kíván.

Nemcsak a honvédség érdeke az, hogy a behívási parancsok idejében eljussanak az illetékes kezekbe, hanem az egyeseknek is rendkívül fontos az, hogy idejében értesüljenek vagyoni, kereseti, családi viszonyaikban hadkötelezettségük teljesítésével kapcsolatban bekövetkező változásokról, hogy az esetleg szükségessé váló intézkedéseket idejében megtehessek.

Zökkenésmentesen kell lebonyolítani a leszerelt katonáknak a polgári életbe való visszavezetését is. Ezen a téren főleg a megélhetési lehetőségek megteremtésében vannak a közigazgatásnak tennivalói.

De nemcsak a segítség és támogatás a közigazgatás feladata, hanem ha szükséges, a köteleességteljesítéstől húzódozók és mulasztók közigazgatási úton való szigorú megrendszabályozása is.

A honvédelmi szolgáltatások gyors teljesítésének biztosítását készíti elő a lovak, fogatok és géperejű járművek stb. pontos összeírása. A munkálatok legfontosabb része: az adatgyűjtés, ellenőrzés, a nyilvántartás és az időközi változásoknak megfelelő helyesbítés. Ez mind a közigazgatás feladata.

Újabban a haditechnika fejlődése folytán előtérbe került a légi harceszközök alkalmazása. A légiharc bekapcsolódásából önként adódik, hogy a régi értelemben vett mögöttes országrész a jövő háborújában nem lesz. A légi harceszközök alkalmazása fokozott követelményeket állít fel a védelem tekintetében. Ennek a megszervezése, a védőőrségnek és a védelemhez (tűz, gáz és romboló hatások ellen) szükséges felszereléseknek állandó készenlétben tartása nagyrészt a közigazgatásra hárul. A védekezés hatékony kiépítése anyagi áldozatokat is kíván. Az anyagi eszközök megszerzésének

előfeltétele pedig a széles körben való népszerűsítés; ennek a feladatnak csak úgy tehet eleget a közigazgatás, ha felesleges riadalom keltése nélkül, népszerű formában oktatja ki a lakosságot a védekezés módjára. Fontos munkát végez ezen a téren a Légoltalmi Liga, mely népszerű kiállítások és előadások tartásával igyekszik ennek a népszerűsítő feladatnak megfelelni.

A törvény szociális intézkedései között első helyen kívánom megemlíteni a hadkötelezettséget teljesítők és pedig mind a közszolgálati, mind a magánalkalmazottak érdekeinek megvédését. E tekintetben a honvédelmi törvény határozott intézkedéseket tartalmaz. Kimondja, hogy az állam, törvényhatóság, község vagy bármely más köztisztület, közüzem, vagy közintézmény szolgálatában álló tisztviselő, vagy egyéb alkalmazott, állandó szolgálati viszonyát a tényleges katonai szolgálat teljesítése miatt megszüntetni nem lehet és őket emiatt hivatali előlépésükben hátrány nem érheti.

A magánalkalmazásban állóknál a védelmet az alkalmi munkások és napszámosok kivételével az alkalmazottak valamennyi csoportjára kiterjeszti. A munkaadókat a katonai szolgálatra akár békében, akár háború idején bevonult magánalkalmazottak visszavételére kötelezi, ha az alkalmazott a katonai szolgálat befejezése után négy héten belül szolgálat-tételre jelentkezik.

Az ipari és kereskedelmi vállalatok tisztviselői csak annyiban esnek korlátozás alá, hogy a részükre biztosítandó védelmet a törvény közvetlenül a katonai szolgálatra való bevonulás előtt a vállalatnál teljesített legalább egy évi szolgálattól teszi függővé. Ugyancsak előnyt biztosít a törvény az igazolványosok alkalmazására kötelezett vállalatoknál, egyenlő előfeltételek mellett, a katonai szolgálatot teljesített személyek számára is. Egyúttal azt is kimondja, hogy a közszolgálatban végleges minőségben csak olyan személyeket lehet alkalmazni, akik állítási kötelezettségüknek már eleget tettek.

Szociális intézkedése a honvédelmi törvénynek az öröklött mezei gazdaságok birtokosainak kedvezményben való részesítése szempontjából a figyelembejövő földjövedelem határának leszállítása és a családfenntartói kedvezmények újabb szabályozása, mely szerint az eltartásra való rászorultság elbírálásánál a hadirokkantak egy bizonyos csoportjának, valamint a hadiözvegy anyáknak és nagyanyáknak hadigondozás címen kapott pénzellátását figyelmen kívül kell hagyni.

Biztosítja a törvény a sokgyermekes családok fiai részére is a póttartalékba helyezésre való igényt, mely intézkedés kizárólag az egyke elleni küzdelem érdekében áll. Gondoskodás történik arról is, hogy a családfő bevonulása esetére a család tagjai segélyben részesüljenek, sőt lehetőséget ad a törvény a honvédelmi munkát teljesítők családtagjainak segélyezésére is.

A közegészségügy terén a törvény háború esetén gyors intézkedések lehetővé tételével igyekszik gátat vetni a különböző járványos betegségek elterjedésének.

Nagyjelentőségű szociális szempontból az a védelem is, melyet a katonai szolgálatra bevonuló egyéneknek háború esetén a moratórium nyújt.

Könnyítéseket enged a törvény a tanintézetek tanulmányi és vizsgarendjében, továbbá a képesítői vizsgák, az ipari és más gazdasági foglalkozások gyakorlásához megkívánt előfeltételek tekintetében is.

Az államigazgatásnak szociális feladata, mind békében, mind háború esetén a katonai szolgálattal összefüggésben rokkanttá vált egyénekről, illetőleg az elhaltak hátramaradottairól való gondoskodás.

A hadigondozás ma már kizárólag állami feladat, amelynek keretén belül nemcsak a háború áldozatairól történik gondoskodás, hanem az a tűzharcos törvény rendelkezéseinek megfelelően, a háborús katonai szolgálatban szerzett érdemek elismerésének gyakorlati megvalósítását is magában foglalja, ideértve a hősök emlékének kegyeletes megőrzését és a hősi sírok ápolását is.

Ezen a téren bő alkalma nyílik a közigazgatásnak arra, hogy a hadigondozási célok gyakorlati megvalósítása terén példaadóan szolgálja a honvédelem érdekeit. A hadirokkantak, hadiözvegyek, árvák és egyéb hadigondozottak igényeinek első fokon való megállapítása a járások, törvényhatóságok és megyei városok és Budapest minden közigazgatási kerületében működő hadigondozó bizottságok feladata.

A hadigondozottak, valamint a tűzharcosok és egyéb hadviseltek részére biztosított jogok, ipari és kereskedelmi alkalmaztatási előnyök, iparendelékek, iskolai beiratási és tandíj, valamint adó- és illetékkedvezmények odaitélése, szintén a közigazgatás feladata.

Mindezekből megállapítható, hogy a honvédelem és a közigazgatás a legszorosabban fonódik össze és hogy az általános védkötelezettség törvénybeiktatásával egyidejűleg rendezettek mindazok a szociális problémák is, amelyek a trianoni szerződés folytán előállott megkötöttség miatt eddig nem voltak megoldhatók.

Nem is olyan régen még csak kívánság volt az, hogy ne legyen különbség katona és polgár között: ma elmondhatjuk, hogy valóban nincs! Ma már csak katonaruhában járó polgárok és polgári ruhában járó katonák vannak.

Befejezésül meleg köszönetet mondok minden köztisztviselőnek a honvédelem érdekében kifejtett áldozatos, sokszor erőn felüli munkájáért, amit különösen az elmúlt ősz történelmi napjaiban végeztek.

Kérem innen is a hatóságok vezetőit, hogy a katonai ügyek intézésével a leglelkesebb, a legmozgékonyabb tisztviselőket bízzák meg. Minden köztisztviselőt pedig arra kérek, hogy teljes odaadással, szíve egész melegével végezze munkáját, mert a katonai igazgatás terén tett legcsekélyebb intézkedés is végeredményben a legnagyobbat: az ország védképességének fokozását szolgálja.